

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum, De Plerisque Functionibus, & Obligationibus, ad Parochias, Parochos & Parochianos attinentibus

Engel, Ludwig

Salisburgi

§. 7. De Dissolutione Matrimonij.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40922

neantur. de Heret. c. decernimus. de sent. excomm.
in 6 clem. un. de iureiur. Extrav. unam sanctam.
de Major. & obed. inter com.

Dico 7. Qui vice versa ex loco non recepti Concilij, veniunt ad locum, in quo receptum est, tenentur secundum formam Concilij contrahere. Quidquid enim sit, an & quando peregrinus teneatur ad leges loci, per quem transit, (quod de legibus juris communis probabilius affirmatur cum Nav. in man. c. 25. num. 120, Laym. de LL. c. 12. n. 3.) recepta est doctrina, quod circa solennitatem contractuum teneatur. Sanch. d. disp. 18. n. 26.

§. VII.

De Dissolutione & Sepatatione
Matrimonij.

SUMMARIA.

1. Matrimonium aliud proprie tale, aliud improprie seu attentatum.
2. Magis interdum congruum est, impedimentum quovis modo tollere, quam conjuges invitos ab invicem separare.
3. Qualiter matrimonium nullum ex defectu consensu in alterutro reconvalidari possit?
4. Qualiter matrimonium cessante impedimento dirimente occulto reconvalidari debeat.
5. An ad reconvalidationem matrimonij debeant etiam repeti solennitates?
6. An Parochus vel confessorius teneatur monere habentes impedimentum, si id ignorent.

Dd §

7. Matri-

7. *Matrimonium dupliciter dissolvi potest, vel quò ad vinculum, vel ad thorum.*
8. *Matrimonium ratum duobus tantum casibus: Consummatum verò nunquam, exceptà morte, quò ad vinculum dissolvi potest. (um,*
9. *Occurritur objectioni hereticorum contendenti- saltem ob adulterium matrimonium consummatum etiam quò ad vinculum solubile esse,*
10. *Matrimonium consummatum 6, de causis quò ad thorum dissolvi potest.*
11. *Ex solo adulterio matrimonium consummatum quò ad thorum in perpetuum dissolvitur.*
12. *An sicut maritus uxorem, ita uxor maritum propter adulterium dimittere possit.*
13. *An etiam oscula, vel amplexus uxoris aut suspicio tantum adulterij divortium causare possint.*
14. *Quales probationes requirantur, ut iudex divortij sententiam ex causa adulterij proferre valeat?*
15. *Ob paritatem delicti denegatur divortium, etiamsi pars innocens primum post latam sententiam adulterium committat.*
16. *Maritus uxori etiam indirectè tantum dans causam adulterij, divortium petere non potest.*
17. *Bona fides, uti & violenta oppressio, vel etiam metus cadens in constantem mulierem excusat à divortio.*
18. *Tollitur divortium ex condonatione injuriæ, & quando hæc condonatio fieri possit?*

19. Si conjux innocens nocenti injuriam condonet, tenetur nocens acceptare, & ad cohabitationem.
20. Cur heresis sit causa divortij? (nem redire.)
21. An conjux catholicus teneatur recipere hæreticum post latam sententiam revertentem?
22. Merito etiam ob periculum peccati divortium fieri debet.
23. Demùm ex severità conjugis rectè dissolutio matrimonij petitur.

Matrimonium aliquando dissolvitur, quia invalidè contractum cum impedimento dirimente, quod quidem, non est propriè matrimonium, sed matrimonium *attentatum*: aliquando verò validè ab initio contractum ex causa superveniente.

De Separatione Matrimonij ob Nullitatem.

Matrimonium nulliter contractum propriè quidem & de jure matrimonium dici non potest; dicitur tamen matrimonium impropriè seu de facto attentatum. Porrò matrimonium tale attentatum ob quodcunque impedimentum non aliter separandum est, quàm accedente auctoritate Judicis Ecclesiastici. Est autem hic advertendum, quòd non semper in vitis conjugibus matrimonium separandum sit, dummodò impedimentum vel causa nullitatis per dispensationem aut alium modum tolli possit. Imò si vir tantùm fuerit in mala fide, & fœminam ignaram impedimenti deceperit, videtur planè ex naturali æquitate ad tollendum

dum impedimentum & dispensationem impetrandam cogi posse.

2 *Quæritur autem primò.* An si nullitatis causa sit occulta, & uni tantùm parti cognita, aliquando convalidari possit matrimonium absque eo, ut alteri parti ignorantibus id significetur, posset enim nonnunquam ex notificatione impedimenti oriri dissensio, perplexitas, infamia aut aliud scandalum.

3 Responsio affirmativa communiter est recepta. Quò ad modum autem convalidandi distinguendum est, an matrimonium sit nullum ex defectu consensûs in alterutro, vel an ob aliud impedimentum dirimens occultum. Priori casu convalescet matrimonium, si ille, qui fictè tantùm consensit: neque enim ad matrimonium necessarius est consensus viri & fœminæ formaliter simultaneus, sed sufficit, quòd is, qui priori tempore consensit, in sua voluntate perduret, usque dum etiam pars altera consentiat, aliàs matrimonium per procuratorem contrahi non posset, cùm principalis, qui procuratorem mittit, longo tempore priùs consentiat, quàm altera persona, ad quam procuratur mittitur. Volunt tamen Doctores, ut iste novus consensus non sit merè internus, sed per signum aliquod externum, veluti per verba, quæ conjugalem affectum indicent, aut per copulam exprimantur, quia ad essentiam sacramenti requiritur signum visibile. Licet verò in tali casu jam priùs adfuerit signum sci-

licet

licet contractus extrinsecus matrimonij, & tantum defuerit consensus; reputatur tamen hoc signum insufficientis, quia tunc temporis, quando positum erat, fuit solummodo putativum & falsum.

Altero casu, si occultum impedimentum cessarit, v. g. in affinitate occulta dispensatio clam obtenta sit, uxor legitima, de qua nihil sciebatur, mortua &c. requiritur quidem novus utriusque consensus, quia prior propter tale impedimentum erat invalidus: interim tamen non est necesse, ut uxor v. g. ignara nullitatis prius de ea certioretur, & ita novus ipsius consensus petatur, sed satis erit, si dissimulata nullitate interrogationi de presenti factæ consentiat, ut si maritus dicat, *si non esses mea uxor velles fieri? & de facto vis esse mea uxor &c.* quae de re videatur Sanchez. de matrimonio l. 2. d. 36.

Quæritur II. An ad reconvalidationem matrimonij debeant reiterari solemnitates Conc. Trid. ut scilicet denuò interveniat Parochus cum testibus? R. esse distinguendum, an impedimentum ita occultum sit, ut probari nequeat? vel utrum juridicè saltem per duos testes probari possit? priori casu sufficiet, quòd solemnitates ab initio adhibitæ sint, quia earum effectus etiam imposterum censetur durare, hoc ipso, quòd matrimonium tali casu negari facillè non possit, cum constet de contractu publico & non constet de impedimento. At in posteriori casu propterea solemnitates reiterandæ sunt,

mpe.
cau-
, ali-
abf-
etur,
e im-
amia
t re-
landi
t nul-
el an
tum.
ille,
m ad
iri &
fficit,
a vo-
altera
cura-
s, qui
con-
procu-
es, ut
as, sed
e ver-
ut per
m sa-
Licet
m sci-
licet

dæ sunt, quia sine his subesset periculum, ne quandoque matrimonium negaretur, si nullitas in primo contractu propter impedimentum probari possit, & consensus novus ex defectu solemnitatum esset omninò occultus. Verùm ne passim divulgetur, quòd duo conjugati impedimento canonico laborent, notabilis est cautela, ut Parochus vel confessarius petens licentiam à Parocho in præsentia duorum testium, qui possunt esse de consanguineis aut alijs bonis amicis, pates coram se privatim conjugat.

6 *Quæritur III.* An si confessarius vel alius quisunque ex privata scientia advertat, conjugatos habere ignorantiam impedimenti, teneatur eis impedimentum & nullitatem matrimonij indicare?

Resp. non teneri, imò plerumque non esse consultum admonere conjuges in bona fide existentes, si tamen ista concurrant. 1. ut impedimentum sit occultum, & non sit scandalum apud alios homines. 2. ut ignorantia non sit mortaliter culpabilis, sicut ordinariè ignorantia juris excusat homines plebeos, fœminas, milites & alios similes *L. cum de indebito. §. 1. ff. de probationibus.* & ignorantia facti excusat omnes. 3. ut pœnitens nullum omninò dubium habeat de valore matrimonij, quia confessarius vel alius vir doctus interrogatus de valore matrimonij tenetur veritatem dicere, ne causam erroris præbeat. 4. ut prudenter teneatur,

meatur, ne ex admonitione timeantur dissensiones, infamiae, periculum incontinentiae, & alia scandala vel gravia incommoda. Ratio autem, cur istis concurrentibus rectè omittitur admonitio, ista est, quia nemo obligatur ad actum inutilem & proximo nocivum; esset verò talis admonitio inutilis & nociva, tum propter incommoda subsequenda, tum quòd conjuges priùs in bona fide existentes, per usum matrimonij putativi non peccarint, jam autem post indicationem impedimenti periculo peccandi exponantur, ergò &c. Idque confirmatur ex *c. quia circa, de consanguinitate & affinitate. & c. si quis autem, de penit. dist. 7.* non obstat difficilis textus in *c. 3. extra. de regulis juris*, ubi dicitur: quòd utilius scandalum nasci permittatur, quàm veritas relinquatur. Nam explicari potest de tali veritate, quæ sine peccato taceri non potest, & ad quam manifestanda aliquis tenetur; ut si partes sint in mala fide, vel dubio aut culpabili ignorantia. Item Concionator aut Professor Publicus tenetur veritatem dicere, licèt fructus alicujus privati non speretur, sed potius scandalum, quia talis doctrina ordinatur ad bonum publicum, ideò ob privatum alicujus malum non est intermit-tenda. Pluribus examinat hanc quæstionem Sanch. *d. l. disput. 38.*

De Separatione matrimonij validè contracti.

7 **M**atrimonium validè contractum aliquando separatur vel quò ad *vinculum*, ita ut prorsus cesset esse matrimonium; vel tantùm quo ad *thorum* & *mutuam cohabitationem*, manente vinculo conjugii.

8 Quò ad vinculum matrimonium ratum duobus casibus dissolvitur, scilicet per ingressum in religionem, & dispensationem S. Pontificis; quia matrimonium ratum, cùm tantùm significet conjunctionem Christi cum anima fidei (quæ & magis intendi, & per peccatum tolli potest) non est indissolubile. At verò matrimonium consummatum, cùm significet indissolubilem conjunctionem Christi cum unica sponsa Ecclesia, nullo casu, exceptâ morte naturali, quo ad vinculum dissolvi potest; ita enim illam legem Hebræorum *Deut. 24. c. ex* qua licebat dare libellum repudij uxoribus, aperte & iteratò sustulit Christus *Matth. c. 5. & c. 19.* his verbis: *Moyse ad duritiem cordis vestri (intellige, ex dispensatione Dei) permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem & aliam duxerit, mæchatur.*

Sed Hæretici suo more semper proni ad carnis libertatem (quam prohibet Apostolus *ad Galat. 6. ad Rom. 8. c.*) † & Evangelij jugum
excu-

excipiendum, ergò, inquit, saltem ob fornicationem uxoris solvetur matrimonium consummatum, eaque dimissâ licebit aliam ducere. hunc errorem, quem plerique hæretici nostri temporis amplectuntur, anathemate damnavit Con. Tridentinum *sess. 24. de Sacramento Matrimonij. Can. 7.* & pluribus demonstrat Bellarm. *lib. 1. de matrim. c. 15. & seqq.* etenim textus allegatus in hunc modum interpretandus est, ut illa exceptio de fornicatione uxoris referatur tantùm ad verba *precedentia*, ut scilicet non liceat dimittere uxorem *exceptâ causâ fornicationis*: non autem ad verba *subsequentia*, quasi insuper ob causam fornicationis aliam ducere liceat, sicut cum S. Thoma *in 4. p. dist. 35. q. unica* communiter Scholastici explicant. Doctrinam autem hæreticorum ineptam esse, I. probatur ex interprete Christi Paulo Apostolo, qui *1. ad Corinth. 7.* inquit: *is, autem, qui matrimonio juncti sum, precipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* ubi in prioribus verbis: *precipio, à viro non discedere*, loquitur Apostolus de discessu injusto, in posterioribus autem de discessu justo, scilicet ob causam fornicationis, quem discessum Christus dicto loco permisit: aliàs si etiam in posterioribus locutus fuisset Apostolus de discessu injusto, non potuisset dare optionem uxori, an vellet innupta manere, aut viro reconciliari, sed simpliciter debuisset jubere, ut ad virum reverteretur, deinde

MAN. PAROCK.

Et

pro-

probatur ratione, quia si propter adulterium dissolveretur conjugium, aperiretur janua infinitis repudijs, & conjunx volens esse liber tantum adulterium committeret, & ita ex suo delicto commodum reportaret, atque ad alias nuptias pro libitu transire valeret. Verum matrimonium *consummatum*, licet quoad vinculum dissolvi nequeat, quoad thorum tamen & mutuam cohabitationem 6. de causis dissolvitur. I. Propter adulterium. II. Propter hæresin. III. Propter incitationem ad peccatum. IV. Propter sævitiam. V. Propter ingressum in Religionem mutuo consensu factum. Et VI. Propter morbum contagiosum.

Instant autem hoc loco iterum hæretici dicentes, si juxta nostram explicationem is fuit sensus Christi, ut non liceat dimittere uxorem, exceptâ causâ fornicationis, quomodo ergo hic ultra fornicationem plures separationis cause conceduntur? † R. Nostram explicationem ulterius declarandam esse in hunc modum, ut ex solo adulterio liceat dimittere uxorem in perpetuum, & etiam nolentem ac invitam: aliæ verò causæ hîc enumeratæ ex sua natura non sint perpetuæ, vel certè non sint contra voluntatem alterius partis, sicut ingressus in Religionem mutuo consensu factus. Unde cessante hæresis periculo peccati, sævitia & morbo contagioso cohabitatio separata rursus restaurari debet, non autem cessante adulterio, quia fides conjugalis semel violata semper manet violata, & san-

si Apo

si Apostolus 1. ad Corinth. 7. potuit concedere temporalem separationem conjugum ex consensu causâ orationis; potuerunt utique etiam Pontifices ex alijs justis causis, scilicet propter periculum corporis vel animæ talem separationem indulgere: etenim Pontifices tanquam Christi in terris Vicarij Apostolicâ authoritate perfruntur, iisque non minùs quàm Apostolis jus divinum interpretari ac declarare convenit.

De Separatione propter Adulterium.

Quaritur 1. Utrum non tantùm maritus uxorem, sed etiam vice versâ uxor maritum propter adulterium dimittere possit? Affirmativa sententia communis & vera est. Ratio enim hujus divortij consistit in violatione fidei conjugalis, quæ haud dubiè non tantùm per adulterium uxoris sed etiam mariti contingit, cum conjuges non debeant ad imparia judicari. *e. gaudemus. de divortijs. c. ultimo. causa 32. q. 5. c. placuit. eadem causa. n. 7.*

Non obstat, quòd Christus Dominus *Matth. 5. & 19.* tantùm de dimissione uxoris meminert, quia intelligitur locutus fuisse de eo, quod frequentius accidit, prout etiam in *dicto cap. ult.* ait Innocentius, quòd viri frequentius soleant mulieres de adulterio accusare, quàm e contra mulieres viros suos. Item dici potest, quòd ibi Christus tantùm de dimissione uxoris à Judæis interrogatus fiterit, & ideò juxta interrogatâ responderit.

13 *Quæritur II.* An etiam propter oscula, vel amplexus uxoris aut suspensionem tantum adulterij possit cohabitatio dissolvi? Pro affirmativa facere videtur *lex consensu. 8. §. 3. de repudijs*, ubi iusta divortij causa esse dicitur, si mulier invito marito aliena convivia appetat, aut extradomum pernoctet. Item textus *in lib. 1. feudorum tit. 5.* ubi statuitur, quod vasallus feudum perdere debeat, non tantum, si cum uxore Domini adulterium commiserit, sed etiam, si committere attentaverit, vel cum eâ turpiter luserit. Negativa tamen sententia verior est; quidquid enim leges civiles statuerint & permiserint, ut ex alijs etiâ pluribus causis, quàm ex solo adulterio matrimonium quoad ipsum vinculum nullo libello repudij dissolvi posset, prout constat ex toto tit. ff. *de Cod. de divortijs & de repudijs*. Iste tamen leges invalidæ reputantur, quia causa matrimonij secundum Canones & Evangelium tractanda est, ubi matrimonium consummatum quoad vinculum nunquam, quoad cohabitationem solum propter adulterium in perpetuum separari conceditur, ut superius diximus. Deinde si ab adulterio ad oscula &c. argumentari vellemus, esset argumentum à *majori ad minus*, quod utique in pœnalibus & odiosis extra casus in jure expressos locum non habet, cum in pœnalibus ex receptâ doctrinâ ne quidem à simili argumentum procedat. Unde etiam allegata constitutio feudalis ad causam matrimonialem tanquam multò graviolem & majoris præjudi-

adulterij trahenda non est. Hoc tamen rectè admittitur, quod nomine adulterij veniant etiam reliqui concubitus contra naturam, secundùm ea, quæ prolixè tradit Sanchez *de matrim. lib. 10. disp. 4.*

Queritur III. Qualiter constare debeat de adulterio, & quales probationes requirantur, ut Judex divortij sententiam proferre valeat? R. Cùm delicta carnis sint difficilis probationis, non requiri testes de visu ipsius peccati deponentes, sed sufficere conjecturas & præsumptiones violentas, ex quibus si non *physica*, saltem *moralis* certitudo inducatur, ut scilicet quilibet prudenter credere possit, adulterium commissum esse. quales autem sint tales præsumptiones violentæ, traditur per textum & Doctores *in c. litteris. de præsumpt.* & multis explicat Farinacius *in praxi criminali, de delictis carnis.* & Sanch. *dict. lib. 10. disput. 12.* desumuntur verò ex circumstantia loci temporis & personarum, veluti si uxor aliàs malè diffamata aut suspecta, sola cum solo, tempore & loco ad peccandum apto deprehendatur. oscula etiam & tactus, quamvis ex se non constituent causam divortij, ut dictum, concurrentibus tamen alijs circumstantijs valdè aggravant præsumptionem adulterij.

Est verò advertendum, quòd tales conjecturæ, ex quibus peccatum præsumitur, plenè probandæ sint per testes aut confessionem propriam uxoris. proin non sufficiet, si e. g. solus maritus dicat: se actus suspectos uxoris vidisse, quia

in causa propria nemo testis idoneus reputatur, ex qua nimirum aliquod commodum sperat, sicut hic, ubi propter adulterium uxoris maritus non tantum à jugo matrimonij liberatur, sed in super uxoris dotem lucratur.

15 *Queritur IV.* An sint aliqui casus, in quibus propter adulterium non conceditur divortium? *R.* Varios casus enumerari, qui facilioris memoriæ causâ ad 3. capita reduci possunt. *Primum* est: paritas vel causa delicti in altero conjugé. *Secundum*: excusatio delicti à culpa. *Tertium* conciliatio seu condonatio injuriæ.

Ex primo capite denegatur divortium primò, si uterque conjunx commiserit adulterium, quia paria delicta mutuâ compensatione tolluntur. *c. ult. de adulterijs. & c. 3. de divortijs.* idque probabilius extendunt Doctores. ut si e. g. maritus etiam post latam divortij sententiam adulterium commiserit, adhuc ad recipiendam uxorem dimissam cogi possit, sicut enim uxor ex primo adulterio amisit jus quæsitum per contractum matrimonij, ita & multò magis maritus per subsequens adulterium amittet jus quæsitum per sententiam: est enim jus ex matrimonio quæsitum multò fortius, quàm quæsitum ex sententia judicis, & cohabitatio matrimonialis favorabilior quàm separatio. *Navarrus ubi de divortijs, consilio I.*

16 II Maritus divortium petere non potest, si uxori causam adulterij dederit, ipsam prosequendo vel non prohibendo cum potuisset, aut

denegando debitum conjugale, *c. si tu abstines.*
causa. 37. n. 2.

Sed quid si uxor ob nimiam mariti sævitiam fugerit ex domo, & extra eam adulterium commiserit? non excusari uxorem à divortio, docet Sanch. *dicto l. 10. disp. 5. n. 10.* contra quosdam alios gravissimos Doctores, eò quod talis sævitia non sit directa adulterij causa. *Argument. c. significasti, de divortijs.*

Nihilominus si mulier necessitate compulsæ fugerit ad talem locum ubi fuit periculo incontinentiæ exposita, non video, quomodo tale adulterium marito imputari non possit, qui inhumaniter tractando conjugem, ei in effectus cohabitationem denegavit, & à loco periculoso revocare debuisset. *Ad dictum c. significasti* responderi potest, quod ibi mulier sine necessitate fuerit in loco periculoso: vel quod intelligatur, quando vir non tenebatur reddere debitum propter adulterium præcedens, sicut ex casu illius Capituli intelligitur. Interim licet hoc casu denegetur divortium, aliâ ramen pænâ adulterium uxoris rectè punietur.

Ex secundo Capite cessat divortium II. Si conjunx probabiliter credens, alterum conjugem decessisse, vel matrimonium ex falsis probationibus consanguinitatis vel alterius impedimenti separatum sit, alteri nubat, nisi tamen jam certiorata de vita prioris conjugis aut valore prioris matrimonij, persistit in secundo conjugio debitum reddens ac petens: tunc enim jam

verè rea adulterij censetur, ut rectè docet Hostiensis in *summa tit. de divortijs. n. 8.*

II. Si uxor per violentiam oppressa sit cui resistere non potuit, imò non improbabiler tenet Sylv. *verbo adulterium. n. 10.* quod nò tantùm violenta oppressio, sed etiam alius justus metus cadens in constantem mulierem excuset à divortio: licèt enim metus non solet in foro interno excusare à transgressione legis divinæ, præceptivæ, & ita à peccato, excusat tamen quò ad pœnas legales & ab injuria marito illata, *arg. L. vim passa. & L. si uxor. §. si quis. ff. ad Legem Juliam. de adulterijs.*

III. Si quis uxorem accesserit, simulans se esse maritum, cui uxor bona fide nihil mali cogitans credidit. *c. in lectum. causa 34. q. 2.* nam sicut hoc casu bona fides tollit culpam adulterij, ita etiam pœnam divortij, ad probandam autem hanc conjugis bonam fidem sufficere ejus juramentum, habito respectu ad ejus honestatem & alias probabiles conjecturas, tradit Hostiensis *dicto n. 8. casu. 3.*

18 *Ex tertio Capite tollitur divortium I. Si conjux innocens expressis verbis injuriam & adulterium alteri condonaverit, cum quilibet possit juri suo renunciare. L. penult. Cod. de pactis.*

II. Censetur tacita condonatio, si innocens conficius adulterij cum altera parte nocentis sponte matrimonio usus sit petendo aut reddendo debitum. Notanter autem dico, debere id factum fuisse *scienter & sponte*: unde et

sola adulterij suspitione sine apertis indicijs per
 usum matrimonij sibi non præjudicat innocens.
 Item si lite pendente super adulterio Judex ju-
 beat uxorem reddere debitum marito accusato,
 ne pendente lite commodo possessionis prive-
 tur, *juxta c. 2. lite pendente nil innovetur.* vel si
 maritus gravi metu uxorem ad usum matrimo-
 nij cogat, nullum inde exurget divortio præ-
 judicium.

III. Censetur facta reconciliatio & condo-
 natio injuriæ, si innocens scienter & sponte
 nulla neecessitate etiam honestatis compulsus,
 familiarem se exhibeat conjugi adulteranti cum
 eo ludendo, ridendo, comedendo, & multò ma-
 gis amplexus & oscula dando: nam per tales
 actus aboleri injuriam, docent Glossa & Docto-
 res communiter in §. finali *insti. de injurijs.* vi-
 deatur Sanchez *dicto lib. 10. disp. 14.*

Quæritur V. An si conjunx innocens velit
 ultro reconciliari nocenti, teneatur nocens ac-
 ceptare & ad cohabitationem redire? Ratio du-
 bitandi est, quòd innocens dimittendo adulte-
 rum dimiserit jus suum, quod in ipsum habuit:
 remittentibus autem jura sua non sit dandus re-
 gressus. *L. quaritur. 14. §. si venditor. ff. de edili-
 tio edicto.* Affirmativa tamen sententia verior est,
 quia divortium ex causa adulterij solùm in gra-
 tiam innocentis concessum est, ergò non debet
 in ejus odium & incommodum retorqueri. *Idem
 quod ob gratiam. de regulis juris in 6. & sententia*

non debet prodesse reo; contra quem lata est
L. evidenter, 16. ff. de exceptione rei iudicate.

Ad rationem dubitandi *R.* Quòd per actio-
 nem & sententiam divortij innocens non remit-
 tat suum jus, sed potius adulter jure suo, quod
 prius in innocentem ex matrimonio habuit a
 volente conjugè innocente privetur. Unde ul-
 terius inferitur, quòd adulter non possit ad Re-
 ligionem transire invito conjugè innocente, nisi
 is monitus adulterum resipiscentem & pœni-
 tentem nolit recipere. per textum & interpre-
 tes in *c. gaudemus. de conversione conjugatorum.*

De Separatione Matrimonij propter hæ-
 resin, periculum peccati, sævitiam &
 morbum.

20 *H*æresim esse causam divortii, inter omnes
 convenit, in ratione autem assignanda di-
 screpant. Quidam putant, hoc proterea statu-
 tum, quòd hæresis sit spirituale adulterium. In
 qua sententia videtur fuisse Aug. in *c. idololatria,*
causa 28. q. 1. Alij existimant, hæresin esse con-
 tra bonum prolis, eò quòd proles in vero Dei
 cultu non educetur. Alij ob periculum animæ
 id factum asserunt, ne hæreticus Catholicum
 pervertat. Alij demùm in pœnam hæresis ab
 Ecclesia statutum sentiunt; quæ omnes rationes
 satis congruè & probabiliter assignari possunt.

Cæterùm hanc separationem propter hære-
 sim, si fiat ante Judicis sententiam, qua con-
 jugem hæreticum declaret, non esse perpetuam,
 sed

sedeò usque durare, donec hæreticus ad Fidem
 revertatur, omnes etiam facillè admittunt. *Jux-*
ta c. 6. de divortijs. † Verùm non levis est con- 21
 troversia, an si hæreticus post sententiam latam
 revertatur, recipiendus sit ab altera parte ca-
 tholica! Negativam probabiliorem credit San-
 chez *lib. 10. disp. 15. n. 19.* propter textum *in*
dicto c. 6. de divortijs. Qui satis apertè pro hac
 sententia loquitur, & confirmatur ex *c. ult. de*
hæreticis in 6. Ubi in pœnam hæresis omnes, qui
 aliqua obligatione hæretico adstricti fuerunt,
 absolvuntur. Hanc sententiam quamvis ipse
 putem, de rigore juris valde probabilem, at-
 tamen de æquitate illam censeo præferendam,
 quæ distinguit: An conjunx catholicus velit ad
 religionem transire, aut in sæculo remanere,
 ut priori casu ex speciali privilegio Religionis
 non teneatur recipere conjugem ab hæresi re-
 reversum, sicut decisum est in *c. ult. de conver-*
sione conjugatorum. Posteriori autem casu re-
 cipere omnino teneatur, tum quòd causa per-
 petui divortij solum adulterium carnale à Chri-
 sto assignatum sit. Tum quòd separatio ma-
 trimonij propter periculum incontinentiæ &
 alia scandala ac damna non sit facillè conceden-
 da, præsertim, si uterque in sæculo vivere velit.
 Tum denique, quod id satis colligatur ex *c.*
quanto. in fine. de divortijs. Ad contraria *Be.*
 & imprimis ad *c. ult. de hæreticis in 6.* quòd id
 tanquã pœnale non sit extendendum ad obliga-
 tionem matrimonialem, quæ est ex jure divino.
 2. quod

2. quod *c. 6. de divortijs* sit explicandum juxta dictum *c. ult. de conversione conjug.* atque hanc sententiam communem & probabilem agnoscit ipse Sanchez dicto loco n. 18. Barbosa in dicto *c. 6. n. 5.*

22. *Ob periculum peccati* meritò etiam separatur matrimonium: Si enim hoc licet propter morbum contagiosum, scilicet lepram, aut similem, & ita ob periculum corporis, multò magis ob periculum animæ. Censetur autem tale periculum, si E, g. maritus velit uxorem prostituere, & lenocinium exercere, si homines impudicos in domum introducat, si ex usura & furtis velit uxorem alere, si ad patranda vel tegenda homicidia adhibere, &c. Propter alia autem delicta conjugis, quæ in periculum animæ vel corporis alterius conjugis non redundant, divortium minimè concedi notant Doctores cõmuniter per textum in *c. 2. de divortijs.*

23. *Ex sævitia seu crudelitate* conjugis ideò rectè petitur divortium, quia nimis durum esset, obligationem matrimonij ad magnum corporis periculum extendere. Nec verisimile quòd contrahentes cum tanto suo damno se ad cohabitationem obligare voluerit. Porrò quanta sævitia conjugis esse debeat, ut alteri divertere liceat, Doctores non usque adeò conveniunt: Sunt enim, qui putent, tantum ob vitæ periculum divortium concedi, cum Barbosa *ad Rubric. ff. soluto matrimonio parte 2. n. 31.* verum cõmunius receptum, etiam ob atrociam verbera

non

non tantum actu illata, sed & quæ inferenda probabiliter timentur rectè posse separationem indulgeri, quia ratio superius allata non hic locum habet. & facit *lex consensu. Cod. de repudijs.* hoc tamen intelligi non debet de levibus verberibus (habet enim maritus ex rationabili causa potestatem moderatè & leviter, non verò nimis excessivè castigandi uxorem, sicut docet Abbas in *c. quemadmodum. de iurejurando.* & Sylvester verbo. *uxor. n. 3.*) neque de verberibus jam præteritis, quæ forsitan ex aliquo extraordinario calore illata sunt, si impostero non sit magnum periculum ea amplius inferendi. Cæterum cum in casu sævitiae plerumque periculum in mora esse soleat, non vitio vertitur conjugii, si propria autoritate à sæviente recedat, nec restituitur, nisi à sæviente idonea cautio de non offendendo præstetur. Hæc cautio, quæ generaliter exigitur, quoties probabile periculum offensionis imminet, præstanda est regulariter per pignora aut fidejussores, ut mulier in eventum læsionis habeat, unde satisfactionem etiam pecuniariam propter injuriam exigere possit, quia in *c. litteras. de restit. spoliat.* requiritur sufficiens cautio, qualis est illa, quæ fit per pignora aut fidejussores. *L. si mandato. §. 9. §. ult. ff. mandati.* quòd si conjux sæviens ob inopiam pignora aut fidejussores habere nequeat, ejus juramentum pro cautione acceptabitur. *anth. generaliter. Cod. de Episcopis & clericis.* Si verò sævitia conjugis cum tanto furore intemetur, ut alteri non possit sufficienter cau-

cau-

cautum esse, aut fortassis maritus parùm sit Religiosus, qui iuramentum non multum timeat, cohabitatio uxori injungi non debet. *dicto c. litteras. in fine.* Demum hoc divortium, sicut alia, excepto eo, quod fit ob adulterium, temporale est, usque dum scilicet conjunx mitescat, & ad sanio rem mentem redeat. unde in praxi usitatum est, ut iudex Ecclesiasticus non proferat absolutam divortij sententiam, sed tantùm ad duos vel tres annos concedat tolerantiam, ut vocant, ut tantisper probetur resipiscentia sœvienti.

De ingressu in Religionem videantur text. & Interpp. ad tit. de Convers. conjug. & quæ tradidi, de Privil. Monast. Privil. 33.

- 24 *Morbis contagiosus scil. lepra, morbus gallicus &c. ex magis communi DD. sententia etiam est causa separationis quoad cohabitationem, si iudicio Medicorum probabile corporis periculum alteri conjugi imminet, quia naturalis æquitas distat ne matrimonii obligatio eo usque extendatur contra verisimilem intentionem contrahentium. videtur quidem adversari difficilis text. in c. 2. de conjug. lepros. ubi Pontif. Si virum, inquit, sive uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est servandum, cuius præcepti nulla in hoc casu exceptio invenitur. Verùm ut interpretatione legum & Canonum æquitas rigori præferatur. L. placuit. C. de Judic. potest hic textus intelligi, cum Barb.*

in d. cap. 2. quando iudicio Medicorum non est valdè notabile periculum, sicut ordinariè in fæmina admittente virum morbosum contingere aiunt, vel de casu, quo morbus ante matrimonium non fuit ignoratus, & proinde eo non obstante conjuges se ad cohabitationem obligasse censeari possunt, nam leprosis non est interdictum matrimonium contrahere; & licet nemo sit dominus membrorum suorum, *L. liber homo. ff. ad Leg. Aquil.* ideòque ad actualem membri amissionem se nequeat obligare, ad periculum tamen corporale se obligare quandoque non est prohibitum, ut in militibus, nautis, aliisque similibus quotidianum est.

§. VIII.

De iudicio causarum matrimonialium.

SUMMARI A.

1. *Omnes cause matrimoniales coram solo Iudice Ecclesiastico tractari debent.*
2. *Cause matrimoniales de iure tantum ad Episcopos, eorùmq; Vicarios pertinent.*
3. *Coniunx propria auctoritate compartem dimittens, tenetur iterum recipere, non obstante quocunq; impedimento.*
4. *An post receptionem, non obstante impedimento, licitus sit conjugij usus.*
5. *Non tantum conjuges, sed quicunque notitiam impedimenti habentes matrimonium accessare possunt.*